

Chr. P. van Eeghen

Amsterdam, 10 februari 1880 - Amsterdam, 28 juli 1968

“ ‘t Is heden drie jaren geleden, dat er te Amsterdam een man gestorven is, aan wiens nagedachtenis ik gaarne enige regels wil wijden. Op zijn 73e jaardag is de Heer C. P. van Eeghen aldaar zijn hemelsche rust ingegaan. God had hem rijkdom, eer en aanzien geschonken, maar bovenal een nederig hart, een arbeidzame hand, een eerlijk oprecht gemoed en een minzame aard. Hij was een goed rentmeester van de talenten hem door zijn Heer toevertrouwd en ik geloof dat er geene liefdadige inrichting in ons land bestaat, die niet herhaaldelijk de blijken zijnet mildheid heeft ondervonden.”

Aldus een kalenderblaadje van 25 oktober 1892 over de grootvader van wijlen Mr. Chr. P. van Eeghen, en zoals de onbekende auteur de grootvader tekent hebben de schrijver van dit artikel en zeer velen met hem ook de kleinzoon leren kennen. Een man, die in Amsterdam een zeer vooraanstaande positie heeft ingenomen en die mede of eigenlijk alleen al op die grond een levensbeschrijving verdient.

Er zijn echter velen zo in ons land en de heer Van Eeghen was toch anders. Een type, een specimen van een uitstervend of met hem uitgestorven soort, dat van de aanzienlijke zeer welgestelde menist met eigen tradities en eigen levensstijl, niet bij voorrang op het materiële maar eerder op het culturele gericht. In het ver verleden was de belangstelling van zulke doopsgezinden geconcentreerd op theologische vraagstukken. Dat is ook bij de familie Van Eeghen in de 17e eeuw wel het geval geweest. En daarbij denk ik aan de Middelburgse Van Eeghens en hun rol in de godsdiensttwisten binnen de doopsgezinde gemeenschap; maar na de opkomst van het rationalisme, ook in die kring, de "modernisering" aan het einde van de 18e en het begin van de 19e eeuw, ging de interesse uit naar de kant van de humanoria. Ook naar de kunst en dan opvallend genoeg, nooit als wetenschaps- of kunstbeoefening in abstracto, maar altijd weer in zeker verband met de eigen familie en de eigen achtergronden. Jan Luyken, over wie de vader van de heer Van Eeghen samen met de heer Van der Kellen een standaardwerk publiceerde, was doopsgezind, en Mr. Chr. P. van Eeghen hield zich steeds met Amsterdamse onderwerpen bezig.

Voordat ik als slot tracht tot een nadere verklaring van de persoonlijkheid van de overledene te komen en vastleg wat deze zo al in zijn leven verrichtte, eerst iets omtrent de persoonlijke ontwikkeling en de menselijke fundamenteen. De grootvader was een koopman bij uitstek. Voortbouwend op sinds het begin van de 18e eeuw gelegde grondslagen wist hij zich een voor die tijd, het derde kwart der 1ge eeuw, zeer groot vermogen te verwerven. Hoe: het één en ander valt te vinden in het boek van de heer J. Rogge over Van Eeghen & Co. Alles wat neergeschreven staat in het citaat aan de aanvang dezer beschouwingen is waar, maar de overlevering vermeldt verder dat deze koopman iets rechtslijnigs, vitaals en ondernemends had en een directe, ongecompliceerde kijk op de dingen, die aan zijn zoon en zijn kleinzoon in mindere mate zijn toebedeeld. Dit punt heeft misschien - ik accentueer het woord misschien - in het leven van Mr. Chr. P. van Eeghen een zekere rol gespeeld, omdat de familie van hem, de enige stamhouder, als zeer jonge man op grond van zijn uitnemende verstandelijke aanleg en voortreffelijk karakter verwachtte dat hij rechtaan in de voetstappen van zijn grootvader treden zou; de jonge Van Eeghen zelf schijnt vermoed te hebben dat zijn aanleg eerder die van de wetenschapsman en de regent was dan dat hij zijn leven zou wensen te laten beheersen door het adagium: "Wie niet waagt, die niet wint". Bovendien was hem al vroeg duidelijk, dat het getij

verliep en in het begin van de 20e eeuw voor het speculatief koopmanschap in grote stijl niet veel toekomst meer was weggelegd, zo men niet in riskante ondernemingen vervallen wilde. De vader, P. van Eeghen, heeft zijn plicht als firmant van de firma Van Eeghen en Co. trouwhartig en lang niet onbekwaam vervuld. Zijn liefde echter ging uit naar Jan Luyken. Mij werd verteld, dat hij een hoogstaand, rechtschapen, altruïstisch mens was, die niets liever deed dan andere mensen het leven aangenamer of minder moeilijk te maken. Edel, ijverig, mild, niet energiek, minder geneigd tot het geven van leiding dan zijn vader vóór hem. De heer P. van Eeghen was gehuwd met mejuffrouw Maria de Clercq, een achternicht. Een huwelijk uit de doopsgezinde toplaag, wat standsgelijkheid en omstandigheden betreft van de meest conventionele aard, geheel in de lijn van de beide families. Het ook uit België stammende geslacht De Clercq is in de 17e eeuw in Nederland wat deftiger begonnen dan de Van Eeghens, toen nog gezeten middenstanders, maar de Van Eeghens waren later veel hoger op de maatschappelijke ladder, in algemeen Nederlandse zin gezien, geklommen. Overigens keek de familie Van Eeghen eerder naar het doopsgezind element en de reputatie van de huwelijkscandidaat of huwelijkscandidate en diens of dier familie dan naar rijkdom en positie. In het algemeen was, precies als bij de joden, de standsgrens wat minder gefixeerd dan in hervormde of katholieke kringen en de rol der persoonlijkheid groter.

Mevrouw Van Eeghen-de Clercq was een intelligente maar niet makkelijke dame. Men beschouwde haar als origineel, met alles wat dat in die tijd impliceerde. De opvoeding van de twee kinderen was niet streng, de vader bijzonder lief, maar soberheid is zelfs in gevoelsuitingen wel een dit specifieke milieu typerende trek. En de psychologie leert ons, dat zoiets op de vorming van een menselijk karakter invloed heeft. Het huwelijk van de ouders Van Eeghen was bijzonder gelukkig en de man adoorde zijn echtgenote.

De enige zuster van de heer Van Eeghen heeft ten gevolge van een exceptioneel slechte gezondheid een heel moeilijk leven gehad. Het gezin draaide enigszins om haar.

De jonge Chris van Eeghen toonde zich, het werd reeds opgemerkt, een duidelijk begaafd kind, een begaafdheid die in de hele familiekring grote verwachtingen opwekte. Overigens een menselijk wat geïsoleerde figuur, die contacten met tijdgenoten noch zocht noch vermeed. Een beetje gevreesd was hij wel, want zijn tong was scherp en zijn kritiek meestal juist en vrij ongezoeten. Grote gastvrijheid heeft hij als kind en jongmens ondervonden van de tantes, die in Amsterdam aan de Herengracht woonden en een groot deel van het jaar doorbrachten op het buiten De Pietersberg in Oosterbeek, door de heer C. P. van Eeghen omstreeks 1860 aangekocht. Daarnaast bestond een sterke band met een andere bloedverwante, mevrouw Steenbergen-Huidekoper, die een soort moeder voor hem was. De familie P. van Eeghen woonde aan de Herengracht op no. 497. Het kantoor van de firma lag er schuin tegenover en Mr. Chr. P. van Eeghen heeft op een hele korte periode na zelf gewoond op de plek waar hij 10 februari 1880 op no. 489 is geboren en 28 juli 1968 op no. 497 overleed. Een kind van de "Bocht".

De schoolopleiding verliep, zoals te verwachten, bijzonder vlot. Van 1892-1897 op de Openbare Handelsschool, staatsexamen in 1900, student in de rechten aan de gemeentelijke universiteit van Amsterdam van 1900-1905, afgesloten door de promotie op 28 maart 1906. De titel van zijn dissertatie luidt: "Het rechtskarakter van den naam naar Nederlandsch recht". Het boekje is duidelijk, helder, deskundig en nog steeds de moeite waard. Evenzeer nochtans niet wijzend in de richting van een wetenschappelijke carrière als jurist. De belangstelling van de promovendus ging

eerder in de praktische richting, al was het talent voor wetenschapsbeoefening volop aanwezig.

Nu de maatschappelijke carrière. Firmant van Van Eeghen & Co. Van 1 januari 1908 tot 1924. De functie bij het voorvaderlijk bedrijf bracht de heer Van Eeghen niet veel vreugde en vermoedelijk ook weinig teleurstelling. Hij was geen echte koopman en werd geen echte koopman. Te kritisch, veel te kritisch en te academisch in de goede zin van het woord om onbezonnen dingen te doen, te weinig gericht op geld verdienen en ook te introvert, te bang voor verliezen, om zaken van allure op touw te zetten. Het personeel en zijn compagnons waardeerden hem hoog, maar zagen hem natuurlijk zoals hij was, en bij het afscheid nemen werden geen tranen vergoten. De heer S. P. van Eeghen, wél een groot zakenman, mocht zijn neef Chris best, maar miste in hem het heilig vuur. De verhoudingen bleven steeds vriendschappelijk. Goede doopsgezinden zijn in zulke kwesties fatsoenlijk en rationeel. In die tijd geviel het, dat Commissarissen van de Nederlandsch Indische Handelsbank tot de overtuiging kwamen dat het de positie van hun instelling binnen Nederland en vooral binnen Amsterdam goed doen zou, wanneer een bekwame figuur van allereerste standing, familiair gezien, tot het directorium toetrad. De keuze van de heer Gerrit de Marez Oyens viel op de jonge Mr. Chr. P. van Eeghen. Deze heeft bij de Nederlandsch Indische Handelsbank aan de in hem gestelde verwachtingen voldaan. De bank kreeg een directeur, die overal gaarne werd ontvangen, aan wiens oordeel een ieder in Nederland hoge waarde hechtte, wiens vriendschap men als een eerbewijs zag en die deze hem zelf wel bewuste eigenschappen combineerde met de innerlijke bescheidenheid en wijsheid om zich weinig in te laten met de eigen voornamelijk Indische affaires van de Bank. Zijn mede-directeur Dunlop was daartoe immers meer dan competent en had bovendien de geldingsdrang en de eerezucht, die Mr. Cbr. P. van Eeghen ontbraken. Beide tezamen vormden, in volstreekte tegenstelling, een waardevolle combinatie, aangezien de terughoudendheid van de directeur Van Eeghen niet zover ging, dat hij zijn waarschuwend geluid achterhield, wanneer hij vond dat de Bank op het punt stond iets minder verstandigs te doen. All in was zijn directoraat in hoge mate in het belang van de Nederlandsch Indische Handelsbank, al heeft niet een ieder dat steeds gezien, onder meer omdat de heer Van Eeghen veel tijd aan zijn deels persoonlijke commissariaten en sociale contacten besteedde. Zoals bekend: vooral de staf bij een Bank neigt dikwijls ten onrechte tot het oordeel, dat de verdiensten van een directielid behoren te worden afgemeten naar de uren die hij op het kantoor doorbrengt en de kennis van alle details en vooral van allerlei ingewikkelde banktechnische problemen op bijvoorbeeld het gebied van valuta-arbitrage en documentaire credieten, die hij hun toont. En op dit terrein waren de heer Dunlop en de algemeen secretaris, de in de jaren dertig tot mede-directeur benoemde heer T. E. Leuftink, niet alleen bekwaam, maar ook volledig in staat om raad en leiding te geven aan de afdelingschefs; dat kon de heer Van Eeghen niet pretenderen.

Tot zover diens directe commerciële carrière. De slotsom is, dunk mij, dat deze eervol was, zij het misschien niet zo belangrijk als in zijn jonge jaren op grond van zijn eminente gaven van hoofd en karakter werd gehoopt. Wezenlijk tot volle ontplooiing kwam Mr. Van Eeghen eerder in zijn commissariaten dan als directeur. Omtrent zijn bemoeiingen als zodanig is, waar men ook informeert, de opinie onverdeeld gunstig, al vond men hem in de laatste jaren wel eens wat omslachtig in zijn benaderingswijze. Dat zegt alleen iets over de hoge leeftijd, niet over de persoon. Hetzelfde gold voor zijn voorzitterschap van de Kamer van Koophandel. Hier telt niet alleen het talent om grote ondernemingen op touw te zetten - ik zou bijna zeggen integendeel - maar de gave om vrienden te maken, alom vertrouwen te winnen en na wijs overleg

beslissingen te nemen, wier juistheid eerst op lange termijn kan blijken. Gereserveerdheid is daar eerder een deugd dan een ondeugd en de voorzitter van een Kamer van Koophandel, die bewust zijn stempel op een periode wil drukken, neemt grote risico's, ten dele voor rekening van anderen. Van dat soort ambities was de heer Van Eeghen geheel vrij. Hij vond het prettig gewaardeerd te worden, wel eens bijzonder prettig, ging kritiek op zijn persoon zoveel mogelijk uit de weg, maar stak er anderzijds geen hand naar uit om populariteit of aanzien in brede kringen te verwerven. Hij had een imago, was zich daarvan bewust, handelde er nooit mede in strijd, maar liet het niet door een betaalde kracht opbouwen en bouwde er zelf weinig aan. Dit punt lag dunkt mij eerder zo, dat hem van kind af aan bewust was, dat zolang iemand als hij en met zijn verstand begiftigd zich als een echte Van Eeghen gedroeg, de reputatie vanzelf kwam en bleef. Voor de menselijke samenleving zijn dergelijke mannen nuttig, omdat hun specifieke familie-overlevering inhoudt dat het vervullen van burgerlijke en maatschappelijke plichten de mens brengt waar hij hoort. Niet opwindend, maar daartegenover een onmisbaar element in een regelmatig verlopende wat kleine samenleving als de Nederlandse vóór 1940 was. Ondanks alles wat ik schreef is het totaalbeeld minder eenvoudig, wat kleurrijker, dan de lezer denkt. De heer Van Eeghen bijvoorbeeld was in het politieke vlak, in zijn beschouwing van de samenleving derhalve, geenszins een conformist. Zijn kritiek strekte zich mede uit, al zou hij daar uit discretie nooit zo uitvoerig over praten, tot diegenen onder zijn soortgenoten die de bevoorrechtting der welgeborenen als een natuurlijke, laat staan als een van God gegevene ordonnantie, beschouwden. Hoewel president-commissaris van het Algemeen Handelsblad, was de heer Van Eeghen tot vrijwel de dag van zijn dood een trouw lezer van het Vrije Volk en, wat misschien nog meer aanspreekt, in zijn studententijd redacteur van *Propria Cures*. Hij apprecieerde aristocraten, maar lachte ook weer om hen. Dat was, denk ik, een stuk deftige doopsgezinde traditie en zo was zijn houding tegenover monarchen en hoog adellijke figuren weleens wat ambivalent. Een conformist zonder meer, zoals gezegd, was hij zeker niet. De familie Van Eeghen was aanzienlijk – dat was aangenaam – maar ook op een keer eenvoudig begonnen en over dit laatste kon hij uitvoerig en boeiend vertellen als over andere dingen. Een objectief denkend en relativerend man. In sommige dingen rigide, in andere bijzonder weinig conventioneel. Tot de bij het type behorende trekken behoorde de kunstliefde, eerder misschien nog het kunstkenner zijn, waarbij de specialisatie op tekeningen een haast 18e eeuwse reminiscentie vormt. Niets staat los van het andere; in dit leven zit een haast gestyleerde, in werkelijkheid uit jeugdervaringen voortvloeiende samenhang. Zijn kennis van zaken werd hier bijna wetenschap en ging in sommige opzichten boven wetenschap uit. Schools en ook professioneels was er weinig aan. Ook hier weer talent, belangstelling en gerichtheid op resultaten, voor zover het de eigen verzameling betrof en alles wat daarmee in wijd verband samenhang, niet de lust tot weten en systematiseren op zichzelf, die de drijfveer voor de geleerde vormen. De nagelaten collectie is beroemd, ten dele uit de familie De Clercq afkomstig, maar voor het grootste deel door de overledene zelf met minutieuze detailkennis verzameld.

De liefde en de belangstelling voor de doopsgezinde wereld, waarin hij een aantal bedieningen bekleedde, behoren als vanzelfsprekend in het levenspatroon thuis. De heer Van Eeghen werd schertsend wel eens de paus van de doopsgezinde kerk genoemd, en een enkele doopsgezinde predikant vond zijn welwillende handdruk bijwijlen wat zwaar, vooral toen in die kring de eerbied voor maatschappelijk hoger geplaatsten – eenmaal bij de Vermaners redelijk ontwikkeld – aan kwaliteit verloor. Typerend voor de heer Van Eeghen acht ik overigens, dat zulks hem weinig irriteerde

- en hij maatschappelijke verschuivingen, mede wanneer deze hem zelf raakten, zonder meer kon aanvaarden. Het huwelijk van de heer Van Eeghen met Henriëtte Heldring, de dochter van de president van de Nederlandsche Handel-Maatschappij, werd buiten de doopsgezinde kring gesloten. Dat was in 1906 geen opvallend feit meer. Spijt hebben de heer en mevrouw Van Eeghen er allerminst van gehad. Uit dit huwelijk werden zes kinderen geboren. Voordat ik tot een einde kom, nog twee dingen. In de eerste plaats behoorde Mr. Chr. P. van Eeghen tot de oprichters onzer vereniging, aan wier werkzaamheden hij 50 jaar lang een werkzaam aandeel had. Hij publiceerde in ons jaarboek en was ondervoorzitter van 1926 tot 1966. Wij leerden hem kennen als een man van ongemene eruditie en scherpzinnigheid, vol toewijding, altijd bereid om naar een ander te luisteren. Een enkele maal wat ironisch maar, anders dan in zijn jeugd, zelfs in vertrouwde kring nooit scherp. Van zijn enorme kennis op het gebied van alles, vooral in het vlak der personalia en der financiën, wat zich in de laatste honderd jaar in Amsterdam en eigenlijk in geheel Nederland afspeelde, liet de overledene ons op onbekrompen wijze meegenieten. Dat de heer Van Eeghen geen dagboek bijhield of mémoires schreef, valt diep te betreuren, want vele wetenswaardigheden gingen met hem teloor.

En dan nog de in Amsterdam legendarische eenvoud en soberheid. Wat daarover verteld wordt, is juist, maar het moet gezegd: geldzucht lag hieraan allerminst ten grondslag. Die geldzucht ontbrak aan de heer Van Eeghen ten enenmale. Wij kunnen beter spreken van behoefteloosheid en de wil om een bestaande situatie te behouden. Een vers van zijn zuster zegt: "Chris die houdt van menig ding, maar niet van verandering". En bij die levenshouding was de financiële situatie van zijn tak van geslacht nauw betrokken. Bij mr. Van Eeghen speelde door alles heen zijn zorgvuldigheid en zijn scrupuleus naturel. Het uiterlijk en het innerlijk waren op weinig voorkomende wijze in evenwijdigheid, mager, voornaam en correct. Nu de afsluiting: een gedenkwaardig man, volwassen geworden onder uitzonderlijke omstandigheden. De vorm, die de heer Van Eeghen aan zijn leven en werken gaf, was ten dele een gekozene, een jong verkregen groot en wijs inzicht in het eigen talent en de eigen beperking. En ten dele heeft de geboorte in een uitermate beschermd maatschappelijk gunstig maar vereenzamend milieu aan de volle opbloei van de persoonlijkheid in de weg gestaan. Het nooit iets moeten speelde een rol. Maar het citaat aan het begin geeft toch het essentiële weer.

H. van Riel

Bron: *Economische en Sociaal-Historisch Jaarboek* 32 (1969) 331-338

Bijlage

Data uit het leven van mr. Christiaan Pieter van Eeghen

Geboren 10 februari 1880 te Amsterdam.

Bezocht Openbare Handelsschool aldaar en studeerde vervolgens rechten aan de Universiteit van Amsterdam.

Promoveerde in 1906 op het proefschrift: "Het rechtskarakter van den naam naar Nederlandsch recht".

Trad in dienst van de firma Van Eeghen & Co. en werd in 1908 opgenomen als firmant.

Op 1 januari 1925 volgde benoeming tot Directeur van de Nederlandsch Indische Handelsbank, NV. Van 1950 tot 1961 commissaris van deze bank.

Ridder in de Orde van den Nederlandschen Leeuw; Commandeur in de orde van Oranje Nassau;

Voorzitter van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Noord-Holland;

lid van de Tariefcommissie;

voorzitter van de Vereeniging tot Aanleg van een Rij- en wandelpark (Vondelpark) te Amsterdam;

voorzitter van den Raad van Beheer der NV t. V. v. d. Koninklijke Hollandsche . Lloyd;

commissaris van de Amsterdamsche Bank/Incasso-Bank NV;

commissaris van de Nederlandsche Bank voor Zuid-Afrika NV;

commissaris van de Nederlandsch Indische Trustmaatschappij NV;

president commissaris van de Hollandsche Hypotheekbank, NV;

commissaris van de NV Holland Bank;

commissaris van de Hollandsche Sociëteit van Levensverzekeringen;

commissaris van de NV Nederlandsche Maatschappij van Brandverzekering;

commissaris van de NV Utrechtsche Algemeene Brandverzekering Maatschappij;

commissaris van de NV Verzekering-Maatschappij Vesta ;

commissaris van de NV Rubber Cultuur Maatschappij Amsterdam;

commissaris van de Stikstofbindingsindustrie Nederland;

commissaris van de Nederlandsche Dok- en Scheepsbouw Maatschappij vof.;

commissaris van de Algemeen Nederlandsch-Indische Electriciteit NV Maatschappij;

commissaris van de NV Handelsvennootschap v/h Maintz & Co;

commissaris van de Ned. Indische Waterkracht Exploitatie Maatschappij NV;

commissaris van Tiel Utrecht Brandverzekering;

commissaris van de NV Meubelmagazijn Eden;

lid van de Provinciale Planologische Commissie van Noord-Holland;

curator-voorzitter van het Seminarium der Doopsgezinden;

lid van het bestuur van het J. IJzerman-Fonds;

voorzitter van de Stichting tot bevordering van de belangen van het Rijksmuseum;

voorzitter van de Stichting Rembrandt-Huis;

voorzitter van de Stichting Regina van Geunsfonds;

erelid van het Genootschap Zorg en Bijstand;

vice-voorzitter van de Raad van curatoren van de Fundatie Van den Santheuvel Sobbe;

bestuurslid van de Vereeniging voor Algemeene Scheepvaartbelangen;

bestuurslid van de Algemeene Tabak Commissie;

lid van den Raad van Advies van het Nederlandsch Instituut voor Efficiency;

lid van de Raad v. Bescherming van het Internationaal Juridisch Instituut;

commissaris Algemeen Handelsblad;

enz.